

469:1



STOCKHOLM. ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Pris 25 öre.

 Vid partiköp direkt från förläggaren lämnas rabatt.

Sveriges Kvinnliga Fredsförenings

Program.

Sveriges Kvinnliga Fredsförening anser det stridande mot humanitetens kraf att tillerkänna vapnen afgöranderätt i mellanfolkliga tvistefrågor och tror på möjligheten af en utveckling, som gör lag och rätt till naturliga skiljedomare mellan staterna, liksom de blifvit det mellan individerna. Genom att inom och utom Sverige söka vinna anhängare åt denna sin uppfattning vill föreningen främja en internationell folkopinion mot krig och för fredlig lösning af mellanfolkliga konflikter. Föreningen ser i en dylik opinion den nödvändiga förutsättningen för ett sådant ordnadtt rättsförhållande mellan staterna, som i långt högre grad än det nu rådande systemet skall betrygga den nationella själfständighet, för hvars värn vi nu äro hänvisade till vapenmakt.

Enär kvinnorna på grund af skaplynne och samhällsuppgifter otvifvelaktigt äro mest ägnade att sprida och vinna anslutning åt fredstanken, har föreningen särskildt vändt sig till dem.

Intill dess sträfvandet efter ett framtida varaktigt fredstillstånd nått sitt syfte, ser föreningen i ett ändamålsenligt försvar ett skydd för den närvarande freden och ett yttersta värn för frihet och själfständighet.

Lämnande andra samhällsfrågor å sido, vill föreningen sålunda i sin mån bidraga till det stora internationella kulturarbete, som har till mål att befria mänskligheten från en af dess mest fruktansvärda hemsökelse och en af dess mest tryckande bördor — kriget och den beväpnade freden.

SMÅSKRIFTER

UTGIFNA AF

SVERIGES KVINNLIGA FREDSFÖRENING.

3.

FREDSUTOPIEN.

TAL

AF

FRÉDÉRIC PASSY,

medlem af franska institutet.

Öfversättning från franskan af LOUISE FRAENCKEL.

(Första tusendet.)



STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

Det här meddelade talet af den bekante fredsveteranen Frédéric Passy, president i den franska föreningen för skiljedom mellan folken, hölls år 1897 i ekonomiskt politiska samfundet i Lyon och har sedan återgifvits i den franska tidskriften l'Etranger. Vid öfversättningen ha några uteslutningar företagits, hvilka emellertid på intet sätt rubba tankegången i den ursprungliga texten, utan i allmänhet endast afse att ur denna aflägsna sådana uttalanden af mera tillfällig karakter, som väl kunnat hafva sitt intresse för den ursprungliga åhörarkretsen, men ej erbjuda något sådant för en svensk allmänhet.

STOCKHOLM.

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1899.

Mina herrar!

Mången finner det måhända olämpligt att tala om fred, då krig hvilken stund som helst kan utbryta på Europas mark. Men jag tror, att det alltid är nyttigt, i hälsans såväl som i sjukdomens dagar, att tänka på det som kan vidmakthålla eller förbättra hälsan. På samma sätt är det med freden, folkens hälsa.

Men hvar gång vi sysselsätta oss med fredsfrågan, hvar gång vi tala om att bilägga tvister på vänskaplig väg genom skiljedom i stället för att vädja till den råa styrkan, få vi höra ropet: »Utopi, drömbild!» och man tror sig hafva talat ut, då man beskyller oss för sannskyldige lärjungar till den milde drömmaren Abbé de Saint-Pierre.

Vi få icke vara rädda för ord, och vi få ännu mindre låta dem förvilla vårt omdöme.

Jag behandlade nyligen vid ett par tillfällen denna fråga, och det var med flit, som jag i titeln till mina tal använde det förskräckliga ordet *utopi*. Jag är nämligen öfvertygad, att de fördomar, farhågor och tvifvel, som förhindra den rörelse, som vi vilja påskynda, till stor del ligga i detta illa tydda ord.

Mina herrar, hvad är då en *utopi*? Med eder tillåtelse skall jag plocka sönder detta ord och undersöka hvad som menas med en utopi.

Utopi är en sak, som icke finnes till, men för den skull är det icke en sak, som icke *kan* finnas till. Det finnes saker, som äro och förblifva omöjliga, andra, som voro omöjliga i går, men äro möjliga i dag, andra, som äro omöjliga i dag, men möjliga i morgon.

George Stephenson, det stora snillet, den i alla hänseenden utmärkte mannen, som gaf oss järnvägen, drömde, medan ännu hans kunskaper voro ofullständiga, att han kunde uppfinna ett *perpetuum mobile*; men då drömde han om en sak, som är och förblir omöjlig.

Men fastän matematici och ingenjörer ansågo honom för en däre, var det ingen drömbild han jagade efter, då han arbetade på uppfinningen af hvad han kallade sin *resemaskin*, nej, då lade han i dagen ett enastående praktiskt snille.

Mina herrar, för att icke tala om järnväg och telegraf, hur många saker finnas icke nu, som icke funnos fordom, som förr ansågos absolut omöjliga, men som nu äro alldagliga.

Var icke slafveriet en gång en inrättning, som ansågs oundgänglig? Sade icke det stora snillet Aristoteles, att intet samhälle kunde bestå det förutan? Likväl är slafveriet i dag upphäfdt, om än icke i alla former och öfver allt, åtminstone hos de civiliserade folken och under den värsta formen, den antika, den som ännu för mindre än ett halft århundrade sedan fanns på andra sidan oceanen.

Det var i förra århundradet, som de sista spåren af tortyren sopades igen i Frankrike.

Ännu under Ludvig XVI ansågs den som outhärlig för sanningens upptäckt; men man kom äntligen under fund med att den endast ledde till misslag och orättvisa.

Civil, politisk och religiös frihet samt likhet inför

lagen hafva icke alltid funnits, finnas och tillämpas ännu blott ofullständigt, men erkännas och vinna dag från dag fotfäste.

Vi anse frihet och jämlikhet nödvändiga. Det fanns en tid, då de icke voro möjliga, där de voro drömbilder.

Blefvo icke, för att gå in på ett annat område, det materiela, de stora uppfinningar, som förverkligats i vårt århundrade, ansedda för omöjligheter?

Lysgasen till exempel, som ju redan börjar komma ur bruk, hade först svårt att bana sig väg. Det gick så långt, att det 1823 väcktes motion i Kammaren om förbud mot dess användande.

Elektriciteten, som nu ersätter den i våra bostäder såväl som på gatorna, har blifvit en outtömlig kraftkälla, alltid redo, alltid fogande sig efter vår vilja. I förra århundradet anades ej dess användning. Om man undantager försök, gjorda af Franklin, hvilken var den förste, som visade dess befintlighet i åskan, var den knappt känd i laboratorierna annat än genom små försök utan praktisk nytta.

Hur många andra under ha icke först i går sett dagen! Genom fotografien förevigas bilder som på en konstgjord näthinna. Fonografen uppsamlar det hastigt uttalade ordet med röstens klang, tonfall och skiftning, så att man efter ett århundrade kan på andra sidan af jordklotet höra en för alltid slocknad röst af en talare eller sångare, som om den vore levande och närvarande. Tack vare telefonen samtala vi på långa afstånd. Telegrafan sänder nästan ögonblickligt våra order till alla platser på jorden. Röntgenstrålarna, åt hvilka man för ett par år sedan skulle skrattat, visa oss genom de tätaste föremål människokroppens inre, liksom ophtalmoscopet visar okulisten ögats hemligheter. Drömbilder, omöjligheter, utopier

i går äro i dag lika många verkligheter, i morgon lika många hvardagligheter. Framåtskridandet är ingenting annat än en rad förverkligade utopier, och jag vågar tillägga, att det icke finnes något i denna världen så praktiskt som att arbeta på utopiers förverkligande.

Är den utopi, hvarom jag här vill tala, freds-utopien, möjlig att förverkliga? Ja, visserligen. Men icke från den ena dagen till den andra och icke öfver allt, som mången tror.

Man beskyller oss för att predika den allmänna eviga freden. Men det är väl ej på allvar. Jag känner ingen, som drömmer om att helt och hållet och för alla tider afskaffa kriget.

Men jag känner många, som tro, att man kan minska krigets fasor, att man kan, om än icke i sin linda kväfva alla mellanfolkliga tvister, åtminstone göra dessa tvister sällsyntare och mildare, undvika missförstånd, rätta osanna uppgifter och hänskjuta till domstol de frågor, som omöjligt kunna lösas genom ömsesidig öfverenskommelse.

Jag känner ingen allvarlig människa, som tror, att man från den ena dagen till den andra kan omskapa världen, men jag känner många, som fast förtrösta på att man både kan och bör långsamt ombilda den och uppfostra folken så väl som den enskilde.

Fastän samhället är ofullkomligt och mycket långsamt antager en ny förnuftig regim, kan man dock säga, att det allt mer visar sig böjdt att afskudda den börda, som allt för länge tryckt det.

Vår store landsman Pasteur, en af de män, som förverkligat de flesta utopier, uttalade på sin oförgätliga jubileumsdag inför allt hvad Frankrike och snart sagdt hela världen äger lysande dessa ord: »Jag tror *oryggligt*, att vetenskap och fred skola segra öfver

okunnighet och krig, att folken skola enas, icke mer om att rifva ned, utan att bygga upp, och att framtiden tillhör dem som gjort mest för att lindra mänsklighetens lidande.»

Mina herrar, jag delar den store Pasteurs mening. Jag tror, att vetenskap och fred småningom skola minska okunnigheten och befria oss från krig. Jag tror, att detta är mänsklighetens hopp, åtminstone hennes sträfvan. Jag tror, att detta är det ideal, mot hvilket hon sträcker sig, och att hon redan tagit några steg på vägen dit. Det är om detta jag hoppas öfvertyga eder.

De som icke dela detta hopp, säga ständigt, att kriget är ett nödvändigt ondt. De finnas till och med, som mena, att det är ett godt. Jag ämnar icke vederlägga denna sällsamma åsikt. Jag vill icke förspilla tiden med att bevisa, att vårt lifsmål icke är att dräpa och att ett folk bör hafva en större ärelystnad än den att ligga i fejd med sina grannar.

Mången menar med rätta, att kriget utvecklar stora dygder. Jag motsäger ingalunda detta. Kriget gifver tillfälle till stora dygder, stora bragder, väcker mod och tålamod, lär själförsakelse och likgiltighet för smärtor. På slagfältet, under marscherna äro desse män, som upprätthålla fanans ära och som dö med blicken fäst på nationaltecknet, det stycke färgade tyg, som representerar fosterlandet, beundransvärda genom sin undergifvenhet, viljekraft och uppoffring, och de förtjäna allt beröm.

Men är då, mina herrar, krigets bana den enda, som ger tillfälle att utveckla mod och hjältebragder? Är det endast i blodig strid man offrar sitt lif och utsätter sig för faror och lidanden? Är icke sjömannen, som dagligen strider mot stormen, lotsen, som utan tvekan med egen lifsfara rycker från hafvet

dess offer, brandsoldaten, som rusar genom lågorna och bär gubbar, kvinnor och barn i säkerhet, läkaren, sjuksköterskan, som trotsa de mest mördande farsoter, de mest elakartade febrar och ägna sitt lif åt att vårda och rädda stackars sjuklingar, så långt förmågan sträcker sig, äro icke alla dessa duktiga människor, som gå till strid mot naturkrafterna, också beundransvärda? Är icke deras tillvaro, som likväl ofta är blygsam, en rad af modiga, kraftiga och uppoffrande handlingar? Jo, visserligen. Ligger det icke lika mycket stort i att på detta sätt tjäna sitt land och sina likar som att dö på ett slagfält?

Kriget väcker visserligen å ena sidan stora manndygder; men kan man icke å andra sidan förebrå kriget en mängd råa, omänskliga handlingar? Medaljen har en mycket sorglig frånsida!

Om man menar, att kriget bör kvarstå på grund af de ädla handlingar det frammanar, bör man för att vara följdriktig äfven bibehålla och utveckla pest, kolera, tyfus, eldsvådor, jordbäfningar, skeppsbrott, med ett ord alla de olyckor, som hemsöka mänskligheten, ty de gifva i lika hög grad som kriget tillfälle till uppoffring och försakelse. Men det akta vi oss nog för. Vi göra i stället allt hvad vi förmå för att begränsa farsoter, minska skeppsbrott och förekomma eldsvådor. Ehuru läkare, brandsoldater och lotsar äro värda all vår aktning, gifva vi dem icke för nöjes skull tillfälle att förtjäna vår tacksamhet.

Så böra vi ock med alla medel bekämpa kriget på grund af de olyckor det föder, utan att därför minska den aktning vi hysa för dem, som ädelt ägna sig åt vapnens tjänst.

Man blandar allt för ofta samman två saker, försvarskrig, som skydda landets gränser och ära, och anfalls- och eröfringskrig, som hota andra lands gränser

och ära. Försvaret är heligt, anfalllet brottsligt. Det senare står i strid med fosterlandets intresse. Fosterlandskärleken består icke i att obetänksamt kasta sitt land i allehanda faror, ur hvilka det kan hända framgår försvagadt och stympadt.

Legenden om krigets nödvändighet har länge blifvit trodd af statsmän. Folken själfva, på hvilkas bekostnad kriget förts, tyckas allt för ofta foga sig i sitt öde.

Jag vet icke, om fåren känna stor tacksamhet mot herdarne, som klippa deras ull, eller för slaktarne, som föra dem till slakthuset. Men jag vet allt för väl, att människorna ägna sin största beundran åt de grymma herdar, som obarmhärtigt fört dem att slaktas på stridsfältet och grundligt tömt deras pungar för att betala omkostnaderna.

Victor Hugo säger:

Nationen älskar dem, som väcka strider,
att på ett slagfält ruttna må ens ben.
Åt dessa män man bygger pyramider,
sen man på trötta ryggar släpat sten.

Redan i förra århundradet förebrådde André Chénier den stackars mänskligheten dess blinda beundran för tyrannerna, då han säger:

Beundren icke mer de stridsmän alla,
de kämpar, mördare och brottets barn,
som förr ni pläгат edra hjältar kalla!
Nu mån I högre ideal åkalla,
som blod och tårar på sin väg ej så.

Mina herrar, den stora massan åkallar icke ännu de högre ideal, hvartill skalden uppmanar den; men den börjar göra det. Den börjar varsna nya ideal: arbetets, fredens och endräktens ideal. Världen är

icke mer densamma. Det är vetenskapen, som framkallat förändringen, vetenskapen, som århundradet har att tacka för så många ofantliga framsteg, som i våra dagar gjort eröfringar, som man icke ens anade i föregående släktled.

Vetenskapen har äran af att hafva ställt till vårt förfogande hastigare och säkrare fortskaffningsmedel för människor och transportmedel för varor, att hafva underlättat utbytet af produkter och tankar, hvarigenom jorden allt mer blifvit de olika folken ett gemensamt hem. Handeln har dragit nytta af alla dessa hjälpmedel. Intet folk är numera afskildt på sitt eget område, sig själf nog eller utan inflytande på andra folk.

Trots alla hinder, som ställa sig i vägen för mänsklighetens förbrödring, tvingas vi dock af omständigheterna till oupphörliga utbyten. Det finns folk, som omgifva sig med höga murar och ändå dagligen vädja till andra folks hjälp. Den mördande hungersnöden, som under medeltiden var allmän, är i våra dagar icke möjlig. På sin höjd ökas då och då lifsmedlen med några öre. Hvarför? Helt enkelt emedan handeln folken emellan går lätt, emedan säden, som i det ena landet finnes i riklig mängd, trots alla försök i motsatt riktning, vid behof skickas för att fylla de tomma kornbodarna i andra land, så snart hungersskriken höras.

Nej, mina herrar, antingen skulle vi icke lefva alls, eller ock skulle vi lefva vildens lif, om vi icke stundligen stode i beröring med den öfriga världen. Ju mer våra behof och hjälpkällor växa, dess mer framträder och utvecklas samhörighetskänslan. Mänskligheten blir ett nät, hvars alla maskor hålla samman, för att anföra ett yttrande af fader Gratry. Hvarhelst i världen hungersnöd härskar, krig eller uppror bryter

ut, öfversvämmning eller jordbäfning inträffar, känna sig strax alla land berörda af olyckan.

Då i föregående århundraden krig utbröt någonstades, led man icke däraf utom det område, där striden stod. Om man i en vrå af Frankrike nedgjorde hvar andra, visste man icke ens därom på andra orter. Det var blott vid hofvet man brydde sig därom.

Ludvig XIV kunde vara upptagen af krig i Flandern eller vid Rhenflodens stränder, utan att invånarne i Paris egentligen blefvo störda i sitt hvardagslif, och med ännu större skäl gingo invånarne i Lyon och Marseille oberörda af krigshändelserna. De som bodde långt ifrån krigsskådeplatsen, fortsatte lugnt att arbeta.

Så är icke förhållandet i våra dagar. Om en stor nation i dag eller i morgon kommer i strid med en annan, så är det icke blott inom de stridandes landområden, som handel och näringar lida afbräck, utan snart sagdt på hela jorden. Amerikas nord- och sydstaterna råkade i strid, emedan de icke i godo kunde komma öfverens om slaffrågans lösning. Det gällde en skadeersättning af fyra milliarder, men tio gånger denna summa slösades, och flera hundra tusen människor lif förspilldes. Det var ett inbördes krig, som endast gällde Amerika. Men dess verkningar gjorde sig på ett förskräckligt sätt kännbara i Europa. Våra fabriker stannade, våra fabriksidkare blefvo ruinerade, och våra arbetare gingo sysslolösa.

De strider, som utkämpades på andra sidan Atlanten, bragte olycka öfver Frankrike, England och Tyskland.

Några år förut ha vi Krimkriget. Frankrike och England i förbund mot Ryssland sände sina härar och flottor till Svarta hafvet. Till hvilken nytta? Hvem kan säga det! Vid denna tidpunkt voro skör-

darna dåliga i västra Europa. De blefvo otillräckliga under fyra år, och till följd däraf höjdes brödriset, hvilket för många familjer betydde detsamma som stora försakelser. Hvetet, som västra Europa saknade, fanns på annat håll, i trakten af Odessa, och låg redo att sändas till England och Frankrike. Men det var en vara, som tillhörde fienden. De franska och engelska trupperna togo först så mycket de behöfde till sin föda, och resten brände de upp, liksom nordamerikanerne gjorde med sydamerikanernas bomull, så ofta de kommo åt.

Västeuropa behöfde tjugu millioner hektoliter hvete, som Osteuropa ägde och gärna ville afstå. Men kriget lade hinder i vägen. Östern kunde icke sälja, västern icke köpa.

Det var icke allt. Härarne, som strida, bestå af enskilde, som alla hafva sina intressen att bevaka. Unga män, hvilka som tappra soldater kriga i fiendeland, få befallning att förstöra fästen, kullslå minnesmärken, borttrycka järnvägsskenor, rifva broar, fylla kanaler, bränna fabriker, med ett ord förgripa sig på landets rikedomar och sprida fasa öfver allt. När de utfört detta, tro de i sin oskuld, att de gjort sig förtjänta af sitt land. De hafva i stället arbetat mot dess väl, ty i våra dagar hafva nationerna gemensamma intressen, hafva del i andra nationers rikedom och fattigdom.

Järnvägar, hamnar, ångbåtslinier, fabriker, grundade af rika bolag, allt skapas medels aktier och obligationer, hvilkas innehafvare finnas öfver hela jorden. Alla dessa aktieägare blifva lidande, om det företag, hvori de insatt sina kapital, strandar eller gör förluster. Men den unge soldaten tänker nog ej derpå, då han utför sitt förstörelseverk. Om han kunde iakttaga följderna af sina gärningar, om genom någon

uppfinring, jämförlig med telefonen, han kunde se hvad som tilldrager sig i den fattiga kajan, där han kanske aldrig mer kommer att sätta sin fot, skulle han se hvad han förstört, nämligen sin gamle fars och sin gamla mors besparingar. De gamla hade efter stora försakelser köpt en aktie, som de sorgfälligt gömt till sin ålderdom, och det är den som sonen utan att veta det rifvit sönder eller bränt upp. Hederliga gamla, I hafven sträfvat i tjugu år att uppfostra en son, som skulle bli er enda kärlek, ert enda hopp. I trettio, fyratio år hafven I försakat för att, då krafterna svika, hafva rättighet att hvila er och icke dö af svält. Så kommer politiken och väcker split mellan nationer, som knappt veta, hvarom de tvista, och er son, er ålderdoms stöd, ryckes ifrån er för att dö på ett aflägsat slagfält, och innan han dukar under för kanske gränslösa smärtor, har han sig ovetande bragt ruin i er ringa hydda.

Kriget har alltid varit afskyvärdt och alltid förtjänat mödrars förbannelse. *Bella matribus detestata*. Men i våra dagar är det icke blott afskyvärdt, utan *dumt!*

En berömd filosof har redan för länge sedan sagt, att ett europeiskt krig är ett inbördes krig. Paulus, som stod öfver sin samtid, har eftertryckligt sagt, att folken äro lemmar af samma kropp. »Kristi hemlighet,» sade han, »icke kungjord i förtiden, i människornas barndom, såsom den nu är uppenbarad.» (Efes. 3: 4, 5.) Uppenbarelsen blef hvarken då eller senare förstådd, men börjar nu blifva det, ty de fakta, som förkunna den, äro påtagliga och kunna omöjligt undgå vår uppmärksamhet.

I måsten förlåta, att jag upprepar hvad jag nyss sade; men det kan aldrig nog ofta upprepas: intet, hvarken godt eller ondt, kan numera vara någon af

oss likgiltigt. När vår kropp såras, när ett af dess organ angripes, vare sig arm, ben, bröst, hufvud eller mage, lider hela kroppen.

Så är det ock med nationskroppen. Om i norr eller söder, öster eller väster blod gjutes eller arbetet afstannar, är det onda en världsolycka.

Det är hela mänskligheten, som utarmas, hela mänsklighetens lif, som aftager. Egennyttan ensam utan hjälp af hjärta och förnuft tvingar oss att upprepa den latinske skaldens ord: »Intet mänskligt kan vara någon människa likgiltigt.»

Jag har nyss uttalat min aktning för militära dygder, och jag erkänner, att kriget har sina stora sidor. Men det har ock sina dåliga sidor. Det föder allt för ofta råhet och våldsamhet. Det väcker förakt för människolif, det egna och nästans. Det finnes personer, som anse detta för en förtjänst, som icke veta något vackrare än likgiltighet för faran, hvilken de kalla dödsförakt. Jag är af annan mening.

Att förakta döden är att förakta lifvet, som man icke har rätt att förakta. Lifvet är den yppersta gåfva, det högsta goda, som omfattar allt annat godt. Lifvet är en helig sak. När plikten kallar oss att offra det, när vi icke kunna skydda det utan brott eller vanära, när hemmets eller fosterlandets försvar befaller oss att möta faran, då är offret stort; men det är värdelöst, om det som vi köpa med lifvet är värdelöst.

Den som uppställer dödsföraktets grundsats, uppställer äfven lifsföraktets och föraktar till följd däraf människan. Då blir kriget ett slaktande och en plundring, under hvilka alla dåliga böjelser frodas och människorna icke bli annat än rofdjur.

Jag vill nämna några exempel för att visa, att jag ej öfverdrifver.

Paul Bert, som med ära deltog i flere expedi-

tioner och förlorade lifvet i en af dem, uttalade en dag sin åsikt i nämnda fråga och tillade: »Expeditionerna hafva dock en dålig sida: de väcka smak för blodsutgjutelse, en smak, som man ofta för med sig hem.»

Ja, mina herrar, smak för blodsutgjutelse är just icke välgörande för den personliga och politiska frihetens utveckling. Smak för råhet, våldsamhet och dödande ökar icke aktningen för eganderätt, ordning och rättvisa.

För några år sedan halshöggs i Bordeaux en dödsdömd vid namn Aurusse, en gammal soldat, som utmärkt sig i kriget i Tonkin och som haft lyckan att rädda lifvet på sin förman. Af tacksamhet härför vittnade officeren till den brottsliges förmån.

Aurusse hade dödat tre gubbar och två gummor för att stjäla några francs. Han hade utfört sitt brott med ohygglig grymhet, och juryn var obeveklig.

Då han gick till afrättsplatsen, sade han till sina följeslagare: »Jag förstår ej detta. När jag var i Tonkin, fick jag befallning att döda, och ju fler jag dödade, dess mer berömdes jag. De, som jag dödade, voro friska och arbetsdugliga människor. Här dödar jag tre gubbar, som ingenting dugde till, och då dömes jag som en usling att halshuggas. Jag förstår ingenting.»

Detta är lyckligtvis ett enstaka fall. Någon sanning finnes dock i brottslingens uttalande. När man en gång lärt att härja, bränna, plundra och döda utan betänkande, och då man till och med berömmes därför, är det icke alltid så lätt att lägga bort dessa ohyggliga vanor, då man åter träder in i hvardagslifvet. Sederna vinna icke på kriget.

Den som står i spetsen för slaktandet och hvars utnämmande till denna värdighet kanske berott på

hans förmåga att utgjuta blod, skall kanske en dag, om han är en Napoleon, med samvetslugn säga: »Jag är soldat och bekymrar mig icke om två hundra tusen människolif.»

Jag återkommer till det hvarom jag nyss talade, nämligen denna känsla af gemensamhet, som icke vill veta af någon söndring från den öfriga mänskligheten, som väcker vårt intresse för allt som sker. Denna känsla, som blir alltmer allmän, gäller både ondt och godt.

Min vän Charles Richet, professor vid medicinska fakulteten i Paris, var för några år sedan i en by i Sachsen. En dag ådrager sig en grafsten hans uppmärksamhet. Han tyder den inristade skriften, och han ser, att den förevigar minnet af två hundra tyska patrioter, som hjältemodigt tillbakaslagit ett anfall af franska trupper.

»I ären väl onda på oss för detta anfall,» sade han till några arbetare.

»Nej, hvarför då,» sade en af dem.

»Emedan vi skadade er.»

»Vi ha ju också skadat er. Men om I skadat oss, han I ock tjänat oss. Vet ni, hvad det här är för en liten medalj,» frågade han och öppnade sin skjortlinning.

»Nej.»

»Det är Jacquardmedaljen. Den hafva vi alla här. Vi äro väfvere, och det är tack vare fransmannen Jacquard, som vi hafva bröd att gifva våra barn.»

Mannen hade rätt. Jacquard, väfstolens uppfinnare, tjänade sitt eget lands väfvere, men också andra lands. På samma sätt är det med Stephenson, som gaf England dess järnvägar; han gaf på samma gång järnvägar åt hela världen. På samma sätt är det med alla nya uppfinningar: telegrafen, telefonen, fotografien, m. fl.

Vi hafva allt gemensamt, om vi vilja eller ej, godt såväl som ondt, rikedom, fattigdom, humanitet, moral, vetenskap, okunnighet, elände och välbefinnande.

Man börjar hafva en rättvisare och högre uppfattning af plikt, rikedom, nationalära, om fosterlandets såväl som mänsklighetens kraf.

Fordom hade man allmänt den uppfattningen, att ett folk var stort i den mån det gjorde eröfringar och utvidgade sitt område. Man tog ej de gjorda offren med i räkningen, man såg endast den omedelbara följden.

Novicow, en rysk skriftställare, vice ordförande för Sociologiska Institutet, säger, att ett lands välstånd icke ökas på samma gång som antalet kvadratmeter, som man så ofta menar. På enahanda sätt inbillar sig bonden, att han blir rikare, så fort han förstorar sin gård. Han ruinerar sig i stället ofta genom att skaffa sig större område, än han hinner odla. Ofta kan han hvarken betala eller behålla det. I stället för att skaffa sig mera jord bör han använda sina besparingar att förbättra den han redan äger.

De land, som brådstörta förstora sitt område, göra ofta samma fel; de förlora i värde hvad de vinna i yta. Den politik, som går ut på landvinnningar, finnes än, men förlorar sitt anseende. Man börjar förstå, att ett land icke är mäktigare, därför att det har många, utan därför att det har dugliga bebyggare, att dess rikedom icke är stora landsträckor, utan jordens fruktbarhet. Ett lands sanna makt är dess arbete.

En dag var Bolton, den store James Watts hjälpare, sysselsatt i sin verkstad i Soho. Englands regent, som händelsevis kom i närheten, blef förvånad öfver bullret han hörde och röken han såg och frågade: »Hvad gör ni för något i det här huset?»

»Ers Majestät,» svarade Bolton, »vi göra här hvad furstar mest älska: makt.»

Han hade rätt. Ett lands verkliga makt är dess makt öfver naturen, frukten af dess andliga makt, det bruk det gör af människoandens vetenskapliga uppfinningar och de hjälpkällor det finner i bruket af de naturliga rikedomarna och i ökandet af samfärdseln med andra folk genom handeln.

Detta är verklig makt, verklig rikedom. Följden häraf blir, att vi icke genom att skada andra tjäna våra egna sanna intressen och att fosterlandskärleken icke drifver oss att hata andras land.

För några år sedan hörde jag ett tal, som dåvarande undervisningsministern Poincaré höll vid prisutdelningen vid ett lyceum. Den lärare, som nyss talat, hade — utan att gilla dem — anfört följande ord af Voltaire: »Fosterlandskärleken är hat till andra folk och land.» Ministern tog detta anförande till text. »Nej,» sade han, »fosterlandskärlek är ingalunda hat till andra land. Fosterlandskärlek är kärlek till vårt eget land, men en upplyst kärlek, som beviljar andra de rättigheter vi fordra för oss själfva, som fattar, att mänskligheten icke bor blott inom vårt eget lands gränser och att vi måste låna hvad andra hafva nyttigt, stort och vackert. Intressen, känslor och plikter äro gemensamma, fullständiga och stödja hvar andra.»

Det är naturligt, att vi framför allt älska vår egen familj. Men vi älska ock våra grannar, våra landsmän. Det är godt för vår familj, att vi älska dessa. Vi älska den stad vi bebo, men detta hindrar oss icke att älska andra städer i vårt land. Vi älska vårt fosterland, men detta hindrar oss icke att akta och älska andra land, om de tillåta. Vi hafva alltid något att få, men också något att gifva. Genom dessa

gåfvor och gengåfvor, som gagna alla utan att kosta någon något, bildas och ökas det gemensamma arfvegodset, mänsklighetens arfvegod.

Då den engelska parlamentsledamoten Rœbuck en dag uppträdde mot några jag minns ej hvilka regeringshandlingar, som icke öfverensstämde med hans åsikter om rättvisa och moral, utropade han inför hela underhuset: »Jag är engelsman, och som sådan är jag mån om Englands storhet. Men det finns något, som jag sätter öfver Englands storhet, något, som jag icke skiljer från Englands sanna storhet, och det är rättvisans, moralens, frihetens framsteg i världen.»

Det är mer än fyratio år sedan dessa ord uttalades. Då voro de djärfva; de vore det måhända än, ty de uttrycka nya tankar, som då knappt förstodos annat än af några få utvalda. De skulle likväl i våra dagar synas mindre sällsamma. Ändtligen erkänna och förkunna vi, att den moraliska lagen icke blott är till för de enskilde, utan ock för folken, som icke kunna fortsätta att lefva i det anarkitillstånd, hvori de nu lefva. På samma sätt, som i ett civiliseradt samhälle finnas polis- och domareämbeten, som hafva sig ålagdt att betrygga den enskildes person och gods, på samma sätt bör för folken finnas en högre rätt, som förbjuder dem att vara domare i egen sak, då oenighet uppstår dem emellan. Det bör finnas sätt att i godo medla och bilägga genom en godkänd domstol, hvars utslag alla därunder lydande äro skyldige ställa sig till efterrättelse.

Äfven annat talar mot fasthållandet af den gamla krigspolitiken. Vi ha först penningefrågan. Krig kostar alltför mycket. Till och med i fredstid sluka krigets varulf med för stor aptit. Dagligen måste till

följd af förstörelseredskapens ofantliga utveckling utgiftsbördan ökas till befolkningens utarmande.

Redan för tjugu år sedan påpekade fredsvännerna i England, att till och med under år af fred och sparsamhet knappt en tredjedel af statsutgifterna användts på det inres utveckling, på det, som jag kallar »lifvets gärningar», återstoden, minst två tredjedelar, hade slukats af kriget, »dödens gärningar».

Englands tillstånd är hela världens. Europas statsskuld är 135 à 140 milliarder francs. Frankrike ensamt har till följd af särskildt smärtsamma omständigheter en skuld på 35 milliarder francs. Hvert år kostar denna skuld 1300 millioner francs i räntor. Dess här och flotta kräfva omkring en milliard; sedan återstår blott en tredjedel till andra ändamål.

Hade Bastiat orätt då han sade: »Arbetet alstrar, politiken förstör, och därför får icke arbetet sin belöning?»

Arbetet, mina herrar, förstår, ehuru ännu blott oklart, att det icke fått hvad som tillkommer det, och det börjar fordra sin rätt. Det tar i flere punkter miste om sättet, men det misstar sig ej, då det fordrar minskning af militära pålagor och utdömande af hatets och anfallets politik.

Här väntar jag mig en invändning. Mången, till och med mången mången föga krigsälskande, säger; »Hvad skulle alla dessa millioner beväpnade taga sig till, om man helt tvärt hemförlofvade dem? Hvad skulle de göra? Hvaraf skulle de leva?» Någon gång tillägges ock: »Hur skulle den inre ordningen upprätthållas?» Den som talar sålunda, är blind. Ja, hvad skulle det bli af desse unge, kraftige män, som hären drager bort från arbetet? De skulle gå tillbaka till arbetet, helt enkelt. De skulle ägna sig åt åkerbruk, handel och industri; de skulle arbeta för sig själfva

och de sina; de skulle i sin mån bidra till landets rikedom.

Mina herrar, jag fruktar icke att säga, att den största samhällsfara, det största hinder för nödiga reformer äro de öfverdrifvet stora militära utgifterna. Den förnämsta samhällsförbättring, vore minskning af utgifterna för hvad jag kallar »dödens gärningar», som i så hög grad tynga på »lifvets».

Därför, om I viljen att tillvaron skall bli mindre svår, det närvarande lugnare och framtiden ljusare, uppmanen regeringarna att utan återvändo arbeta på starkare vänskapsband folken emellan och på minskning af militärbördorna; om I viljen njuta i ro af det I ägen och utan fruktan öfverlåta det åt edra barn, om I icke viljen stundligen se eder persons och edra affärers säkerhet hotad, arbeten oförtröttadt att bortjaga från synkretsen dessa svarta moln, som båda storm. Låten folken lefva i frid; återskänken åt familjerna först och främst de barn, som krig och väpnad fred röfvat ifrån dem, och sedan åtminstone en del af den skatt, som de måste betala för att skicka bort att lefva och dö tjärran de söner, som borde lefva i deras midt och arbeta för deras välfärd.

Men det är icke blott utgifternas ökning, som syftar till att omöjliggöra fortsättandet af detta osäkra och fördärfbringande tillstånd, utan det är utvecklingen af själfva beväpningen och af de väldiga förstörelse-redskapen. Det är icke blott kanonfödan, som betraktar kanonen med ondt öga; kanonen är rädd för sig själf och bäfvar för sina egna illgärningar.

Öfverste Thomas, en gammal krigare, som äfven är känd och aktad som skriftställare i militärfrågor och som utgifvit en broschyr med titeln: »Framtidens beväpning. Hur långt ämnar man gå?» frågade mig en gång, om det icke vore möjligt att genom

mellanfolklig öfverenskommelse, kongress eller domstol, förbjuda dessa nya obarmhärtiga, samvetslösa dödsredskap, som kommit i stället för forna tiders vackra riddarevapen, som göra soldaten obehöflig, ingenjören och kemisten däremot behöfliga. Därpå tillät jag mig svara med all aktning för hans goda afsikter: »Herr öfverste, ni och jag äro de hederligaste människor i världen, hvarken ni eller jag har den ringaste lust att göra den andre orätt, och jag är öfvertygad, att, om vi komme i tvist, vi strax voro redo att ordna saken genom vänner eller genom att vädja till domstol. Men om det vore annorlunda, om vi glömde oss, om vi toge hvarandra i kragen eller ryckte håret af hvarandra, tror ni, att vi då skulle lyssna, om någon sade: 'Akten er, I kunnen göra hvarandra illa, slåss gärna, om I icke ären öfver ens, men sen till, att slagen icke träffa?' Vi skulle allt skratta åt rådet och slåss med fördubblade krafter, om vi ock skulle ångra oss efteråt.»

Man kan förbjuda människorna att slåss, men man kan icke hindra dem att, medan de slåss, göra hvarandra den största möjliga skada. När odjuret slipper löst, biter och klöser det. Det kan icke vara annorlunda. Hvar och en är rädd om sitt eget skinn, som det heter, och mer rädd om sitt eget skinn än om andras.

Detta gäller folken såväl som de enskilde. Man kan tvinga dem att vädja till domstol för att bilägga tvistigheter; men då en gång kriget brutit löst, kunna hvarken öfverenskomelser eller domstolar afhålla de stridande att använda alla anfalls- och försvarsmedel. Det gäller lif eller död. Men när dessa medel blifva allt för ohyggliga, när det är fråga om massmord, då tänker man sig för två gånger och börjar hålla kriget för hvad det i sanning är: ett slaktande.

Marskalk Canrobert, den siste af Frankrikes marskalkar, skref 1890 till fredskonferensens i London byrå; »Ni gör mycket rätt i att arbeta på att förebygga krig. Jag känner det och vet, att det är ohyggligt.» De bäste, de i sann mening tappraste dela denna åsikt. De känna, att ingen kan veta, hvar odjuret hejdas, då det en gång sluppit löst, och hur mycken civilisation råheten lämnar kvar.

Detta förklarar den skräck som händelserna i Öster* väckt hos stormakterna. Jag vill här icke döma öfver dessa invecklade och i många hänseenden dunkla händelser. Jag vill blott påpeka, att de föranledt en allmän inblandning från andra makters sida, hvilken mången anser som första steget till mellanfolklig skiljedom. I hvad mån äro skiljedomarena ense med hvarandra, och hvori består den så kallade Europeiska konserten? Det är åtminstone *en* punkt, hvori endråkten icke kan dragas i tvifvelsmål, nämligen, att alla regeringar äro mer eller mindre rädda för krig. De äro rädda, att lågorna skola sprida sig öfver allt, då eldsvådan en gång brutit ut på den tränga skådeplatsen. De äro rädda för sina egna vapens makt och darra, vid tanken på den öfversvämning, som järn och blod skulle åstadkomma på Europas mark.

De äro rädda för en sak till: för världssamvetets förkastelsedom och för folkens motstånd, folken, som icke gå in på att man lättsinnigt förfogar öfver deras blod och deras guld. Kriget får allt fler motståndare. Man vill — emedan det är rättvist — att folkens oberoende öfver allt aktas. Man vill — emedan man erkänner, att det är möjligt — att tvistigheter folken emellan biläggas på fredlig väg genom skiljedomar. Man finner äfven, att det icke är styrkan, som bör få

* Härmed åsyftas de grekisk-turkiska förvecklingarna.

sista ordet i dessa lifsfrågor, att det, som förr kallades svärdets rätt, icke mer tillhör vår tid, utan är ett forna århundradens misstag, att folken hädanefter tillhöra sig själfva och själfva skola bestämma öfver sina göranden och låtanden.

I sen, mina herrar, hvilken väg dessa idéer banat sig och särskildt hvilken viktig plats frågan om skiljedomar tillvunnit sig. Då vi för trettio, fyrtio år sedan började behandla denna fråga, blefvo vi hånade, som om det gällde en sak, som aldrig skulle kunna förverkligas. Sedan dess har denna fråga utvecklats och på samma gång tron på dess vidare framgång. Genom att se resultaten af skiljedomarna, blir man van att ha förtroende till dem och att använda dem. På den mellanfolkliga kongressen i Budapest uppgaf Elie Ducommun, kongressens ärade generalsekreterare, i sin årsberättelse, att 150 skiljedomar fällts. Det är exempellöst, att någon enda misslyckats. Ingen enda af de dömde har vägrat böja sig för domen. Detta är i sanning betecknande.

Jag behöfver icke för eder, mina herrar, utförligt beskrifva dessa skiljedomar, som I väl kännen, åtminstone de förnämsta af dem. Ingen har glömt den så kallade Alabamadomen, genom hvilken Storbritannien dömdes att betala Förenta Staterna mer än 75 millioner i skadeersättning. Naturligtvis tyckte John Bull, att det var för mycket, och bror Jonatan att det var rakt ingenting. Men båda parterna erkände likväl, att det var bättre förlikas på detta sätt än att utrusta flottor, och i själfva verket skattade de sig lyckliga att komma undan för så godt pris.

I hafven icke heller glömt hvad som tilldrog sig för Karolinerna, då ett tyskt krigsskepp anföll det spanska området och då i sin tur i Spanien de tyske representanternas bostad anfölls, den tyska flaggan

släpades i smutsen och ministerns och konsulns skyltar trampades under fötterna. Allt detta hade förr varit krigsorsak nog.

Men tiderna förändras. Man nämner ordet skiljedom. Påfven Leo XIII, en framstående person, både som människa och genom sin ställning, beundrad och vördad till och med af dem, som icke erkänna hans öfverhöghet, ombedes träda emellan. Saken lägges i hans händer. Han fäller domen, och därmed är saken afgjord.

Helt nyligen uppstod ånyo en allvarlig tvist mellan de två anglosachsiska stormakterna. Denna gång gällde frågan blott djur. Anledningen till tvisten var jakten å sälar för skinnets skull. Lustig orsak, sade människorna, som alltid äro redo att skratta åt allt. Ja, kanske, men det var en ömtålig fråga, som hotade att föranleda en diplomatisk brytning, som haft krig till följd. Början gjordes äfven, men för att undvika ytterligheter tog man sin tillflykt till skiljedom. Båda parterna kommo till Paris för att föra sin talan inför en domstol, där baron de Courcel förde ordet. Domstolen fällde icke blott dom i tvistepunkterna, utan gaf ock råd för framtiden, på det att nya tvister måtte förebyggas. Det är i själfva verket några herrar i frack, men utan värja vid sidan och utan trupp till sitt förfogande, hvilka diktera för två af de mäktigaste stormakterna, huru de skola förhålla sig, och dessa två makters regeringar buga sig och tacka, som dem ägnar och anstår.

Jag vill icke uppräknat flera exempel. Men jag anser mig äga rätt att försäkra, att de lösningar af skiljedomsfrågan, hvilka för ett fjärdedels århundrade ansågos utförbara, nu hållas möjliga och antagas af alla civiliserade folk. Den gode

Abbé de Saint-Pierres dröm håller på att gå i uppfyllelse. Utan att vilja påstå, att kriget hädanefter är för alltid utdömdt, är det tillåtet att tro, att det blir mer och mer sällsynt och att regeringarna skola i de flesta fall gripa till mindre råa och mer tillförlitliga åtgärder.

För detta framsteg kunna vi till stor del — jag förklarar det härmed öppet — tacka fredsföreningarna, som hånades och anklagades för att vilja tillintetgöra fosterlandskärleken och blottställa det nationela försvaret. Dessa obetydliga föreningar hafva blifvit en makt, med hvilka alla andra makter böra räkna. Sedan 1889 samlas de hvar år på någon plats i Europa till en internationel kongress, och mellan kongressens sammanträden bevakas deras intressen och föres deras talan af den af flera regeringar erkända och med penningar understödda *Internationela Fredsbyrån i Bern*.

Och detta är icke allt. Vid sidan af dessa föreningar har bildats en ännu mäktigare, nämligen den *Interparlamentariska föreningen*, som består af medlemmar från alla parlament och som äfven har sina årliga sammankomster. Dessa, som förr höllos i små ämbets- eller hotellsalar, hållas numera i storartade offentliga lokaler.

I Rom möttes vi på Kapitoleum, dit vi stego upp mellan rader af soldater, och den italienska riksdagens president gjorde oss den äran att vara ordförande vid vår sammankomst. I Bern samlades vi i Förbundsregeringens palats, och herr Numa Droz, numera utrikesminister och förut två gånger den helvetiska republikens president, hälsade oss med ett tal af europeisk betydelse. Vi blefvo lika väl mottagna i Antwerpen, Haag och Budapest.

I Bryssel antogo fyra ministrar efter hvar andra den Interparlamentariska konferensens program. Denna konferens antog ett förslag om en mellanfolklig skiljedomstol. Ordföranden, statsrådet Descamps har meddelat alla makter detta förslag.

På detta sätt går saken framåt, mina herrar. Vi väcka uppmärksamhet. Våra arbeten följas med intresse, våra förslag diskuteras. Till våra sammankomster sändas regelbundet ombud, och till dessa ombud väljas de mest framstående och dugande män. Sammankomsterna anses som stora tilldragelser. I Budapest gaf regering och stadsfullmäktige ut öfver hundra tusen francs till vårt mottagande. Vi deltog i alla festligheter och intogo alltid hedersplatserna.

Vi skulle måhända äga rätt att vara stolta öfver dessa framsteg på så kort tid efter att i början hafva varit så svaga. Men vi äro det icke. Vi äro i stället bedröfvade, att framstegen icke äro större, och vi säga åt alla: denna rörelse måste blifva lifligare och måste uppmuntras; den måste bli allmän och oemotståndlig, den måste omfatta hela massan af folket.

Hvad fordras därför?

Det fordras, att hvar och en af dem, som dela våra åsikter och våra förhoppningar, hvar och en af dem, som vi nått genom ord och skrift, bemödar sig att hjälpa oss att värfva många rekryter till vår fredliga krigshär och efter sin förmåga sprider ut det glada budskapet, fredens evangelium. Det är en ädel uppgift, för hvilken hvar och en bör vara angelägen att verka.

Det fordras, att ingen af falsk blygsamhet anser sig för obetydlig för att våga sig på att omskapa världen. Den allmänna meningen är sammanfattningen

af alla enskildes mening på samma sätt, som de små vattendropparna bilda de omätliga världshafven.

»Jag står ofta på stranden,» sade en gång den store talaren John Bright, »och ser på hafsytan, som icke krusas af någon vindfläkt. Men plötsligt ser jag vågorna resa sig, som om en oemotståndlig makt slungade fram den ena efter den andra.»

»Vi som äro ett stort folk,» fortsatte han, »hafva i våra hjärtan en liknande oemotståndlig makt: kärleken till sanning, rättvisa och frihet, och den skall alltjämt drifva oss framåt och uppåt, ända till dess vi blifva en ärofull och lycklig enhet, som är värdig tjäna den öfriga mänskligheten till föredöme.»

Dessa ord skulle jag vilja förkunna icke blott eder mina åhörare, icke blott vänner och landsmän, utan alla män och kvinnor. Jag skulle vilja säga dem alla, huru obetydliga de än äro: »I tron eder utan inflytande, och I ären det, om I dragen eder undan och tigen. Men förenen eder med hvarandra, låten eder stämma ljuda tillsammans med andras, och I skolen blifva en oemotståndlig makt, edra rop skola nå de mest envist tillslutna öron, och I skolen tvinga edra motståndare att erkänna edra rättmätiga sträfvan.

De, som äro lika gamla som jag och till och med de, som äro yngre än jag, skola måhända ej få se uppfyllelsen af dessa våra önskemål. Men en dag skola de gå i fullbordan. Tack vare mångas ansträngningar, skall jorden en dag icke längre vara våra efterkommande en jämmerdal, som den så länge varit och ännu tyvärr är för så många.

De skola se, att hoppet om allmän rättvisa emellan folken liksom emellan de enskilde icke var en drömbild. Medan de välsigna den nya tid, under hvilken de hafva lyckan att lefva, skall kanske deras tanke

med tacksamhet föras tillbaka till de sista åren af detta nittonde århundrade, som började med blod och tårar och som sträfvar att sluta under arbetets och fredens förhärligande.



På **Albert Bonniers** förlag utkommer:

Studentföreningen Verdandis Småskrifter.

Studentföreningen Verdandis småskrifter äro närmast afsedda för de lager af vårt folk, som icke äro i tillfälle att i omfattande, lärda och dyra arbeten hämta sitt vetande. Man skall söka, att i dessa skrifter förena lättfattlig framställning och sakrikt innehåll med ringa omfång och billigt pris. Hvarje skrift utgör ett helt för sig och säljes särskilt.

Af Verdandis Småskrifter hafva utkommit:

1. Antropologi:

1. Om människans ursprung af lektorn, fil. dr *G. Adlerz*. 2:a tillökade uppl. 25 öre.
10. Från människosläktets barndom af författarinnan *Ellen Key*. 15 öre.

2. Astronomi och matematik:

16. Jorden och solsystemet, några blad ur *historien om vetenskapens strider*, af prof. *Karl Bohlin*. 25 öre.
53. Almanackan och tideräkningen af prof. *C. V. L. Charlier*. 15 öre.
32. Slumpen. Något om sannolikhetsberäkning och dess tillämpning på spel, lotterier, statistik, försäkringsväsen m. m. af fil. dr *Ivar Damm*. 15 öre.
68. Astronomi och kultur af prof. *C. V. L. Charlier*. 15 öre.

3. Biografi: se Historia.

4. Biologi:

21. Färgernas betydelse i djur- och växtvärlden af ingenjör *Gustaf F. Steffen*. 15 öre.
- 27—28. Växternas skyddsmedel emot yttervärlden af doc. *Bengt Lidforss*. 35 öre.
- 62—63. Om tobak af prof. *C. G. Santesson*. 45 öre.
66. Om sjukdomar hos sädesslag och andra kulturväxter förorsakade af parasitsvampar af doc. *Karl Starbäck*. Med 21 bilder. 35 öre.
73. Förfalskningar af närings- och njutningsmedel af handelskemisten *John Landin*. 30 öre.
2. Dödlighetens aftagande i Sverige och orsakerna därtill af professor *Curt Wallis*. 2:a uppl. 10 öre.
59. Om psykisk uttrötning. Med särskild hänsyn till skolan och universitetet. Föredrag af laborator *Hj. Öhrvall*. 25 öre.

5. Botanik: se Biologi.

6. Filosofi och Religionsvetenskap:

15. Om tanke- och yttrandefrihet af *John Stuart Mill*. Öfvers. från engelskan af laborator *Hjalmar Öhrvall*. 25 öre.
35. Moralens utveckling. Fri bearbetning efter *Ch. Letourneau*: »L'Évolution de la morale» af författarinnan *Ellen Key*. 25 öre.
55. Individualism och socialism. Några tankar om de få och de många af författarinnan *Ellen Key*. 40 öre.
67. Bildning. Några synpunkter af författarinnan *Ellen Key*. 20 öre.
65. Om naturvetenskapernas betydelse för världsåskådningen af byråingenjör *Karl af Geijerstam*. 15 öre.
3. Koranen, Muhammedanernas bibel, af prof. *H. Almqvist*. 2:a uppl. 15 öre.

7. Fysik och Kemi:

41. Elden af doc. *Wilhelm Palmær*. 20 öre.
54. Om naturkrafternas växelvärkan af *Hermann von Helmholtz*. Öfversättning af laborator *Hjalmar Öhrvall*. 35 öre.

8. Geologi:

6. Istiden, ett skede i jordens historia af prof. *A. G. Högbom*. 2:a genomsedda uppl. Med 8 figurer. 25 öre.
19. Syndafloden, efter Edv. *Suess*, af doc. *Gunnar Andersson*. 2:a genomsedda upplagan. 25 öre.
64. Våra torfmossar, deras sammansättning och utvecklingshistoria samt deras betydelse för kännedomen om nordens fornvärld af doc. *Rutger Sernander*. 25 öre.
70. Bärgens uppkomst af doc. *Carl Wiman*. Med 25 figurer. 35 öre.

9. Historia och Biografi:

13. Tillståndet i Frankrike före revolutionen 1789 af redaktör *Otto v. Zweigbergk*. 20 öre.
22. Den stora franska revolutionen af red. *Otto v. Zweigbergk*. 25 öre.
69. Sverges inre tillstånd under Karl XII af lektor *Hugo Larsson*. 25 öre.
14. Voltaire och hans strid mot fördomarna i religion och samhälle af litteratör *Hellen Lindgren*. 2:a uppl. 35 öre.
18. Giordano Bruno, en tankefrihetens martyr, af lektorn fil. dr *Johan Bergman*. 10 öre
71. Spanien och Kuba af litteratör *Emil Svensén*. 25 öre.
43. Kolumbus och upptäckandet af Amerika af doc. *Karl Ahlenius*. 15 öre.
34. Finland af bibliotekarien *Harald Wieselgren*. Med karta. 20 öre.
60. Norge af bibliotekarien *Harald Wieselgren*. 25 öre.
37. Irland och Parnell af fil. dr *O. W. Ålund*. 20 öre.
74. Gladstone af tidningsmannen *Gustaf Siösteen*. 25 öre.
7. Lars Johan Hierta, en förkämpe för utvecklingen, af bibliotekarien *Harald Wieselgren*. 20 öre.
24. Karl Ifvarsson och landtmannapartiet af litteratör *Emil Svensén*. 20 öre.
26. Folkbildningspolitikern Adolf Diesterweg. Ett hundraårsminne, tecknat af folkskolläraren *Fridtjuf Berg*. 25 öre.
44. Folkskalden Robert Burns. En lefnadsteckning efter engelska källor af *Gustaf Fröding*. 15 öre.

10. Kemi: se Fysik.

11. Kulturhistoria:

48. Kulturkampen mellan semiter och indoeuropeer. Ett bidrag till judefrågans belysande, af doc. *Knut L. Tallqvist*. 15 öre.
57. Slafveriet i antiken. Ett blad ur arbetssklassens historia tecknat af lektor *Johan Bergman*. 15 öre.
58. Häxeriet och häxeriprocesserna af med. dr *Anton Nyström*. 15 öre.

12. Landthushållning:

25. Huru böra mjälerierna betala mjölken? af mjärikonsulenten *K. F. Lundin*. 20 öre.
39. Konstgjorda gödselämnen af agronomen *G. Berglund*. 25 öre.
12. Husdjurens skötsel af folkhögskolläraren *J. F. Hallenborg*. 2:a uppl. 25 öre.
51. Husdjurens yttre sjukdomar och deras behandling. Råd och anvisningar af prof. *John Vennerholm*. 25 öre.

13. Matematik: se Astronomi.

14. Nationalekonomi, politiska och sociala frågor:

72. Om Norrlands näringar och deras naturliga betingelser af prof. *A. G. Högbom*. 25 öre.
17. Om pengar af bankfullmäktig *Emil Meyer*. Öfversatt och bearbetad efter svenska förhållanden af jur. kand. *Johan Lilliehöök*. 20 öre.

9. Skatterna till staten. Kort redogörelse för deras allmänna grunder och olika former, af redaktör *Harald Sohlman*. 15 öre.
56. Progressiv beskattning af inkomst och förmögenhet, af fil. dr *Knut Wicksell*. 35 öre.
4. Nutidens arbetssätt af byråingenjör *Karl af Geijerstam*. 2:a uppl. 15 öre.
33. Normalarbetsdagen af ingenjör *Gustaf F. Steffen*. 20 öre.
11. Den industriella arbetarfrågan, nutidens förnämsta sociala spörsmål, af ingenjör *Gustaf P. Steffen*. 25 öre.
78. Om arbetarnas konsumtionsföreningar i England af agronomen *G. H. von Koch*. 30 öre.
29. Församlingsrätten af v. häradshöfding *Karl Staaff*. 15 öre.
8. Skolans ställning till religionsundervisningen i Sverige och andra länder af skolföreståndarinnan *Anna Whitlock*. 15 öre.
61. Folkundervisningens anpassning till den moderna kulturen af läraren *Nils Ohlsson-Hörle*. 25 öre.
40. Industrin och kvinnofrågan. Uppfinningarnas och industrins betydelse för kvinnans likställighet med mannen, af öfveringenjör *S. A. Andrée*. 10 öre.
45. Socialismen. En historisk framställning af red. *Hjalmar Branting*. 25 öre.
52. Socialdemokratien, dess uppkomst och utveckling, af red. *Axel Danielsson*. 25 öre.
20. Den politiska rösträtten af fil. dr *David Bergström*. 5:e tillökade uppl. 15 öre.
49. Fredsrörelsen. En framställning af de moderna sträfvandena att ersätta krig med skiljedom, af cand. philos. *Anna B. Wicksell*. 20 öre.
47. Den svenska nykterhetsrörelsen. Kort historisk framställning, af lektorn, fil. dr *Johan Bergman*. 20 öre.
50. Billigare järnvägsresor genom zontariff och andra reformer i järnvägarnas persontaxor af järnvägskontrollör *Karl Trotzig*. 20 öre.
31. Likbränning eller begrafning? af ingenjör *Per Lindell*. 2:a uppl. 10 öre.
15. Religionsvetenskap: se Filosofi.
16. Rättsväsen: se under 14, n:o 9 och 29, samt under 20, n:o 38.
17. Språkvetenskap:
30. Språket, dess lif och ursprung af doc. *Karl Ljungstedt*. 20 öre.
46. Modersmålet och dess utvecklingsskeden af doc. *Karl Ljungstedt*. 20 öre.
36. Om rättstafningen. Dess uppgift och dess öden i vårt land, af biblioteksamanuensen *E. H. Lind*. 15 öre.
42. Rättskrifningens grunder. Om skrift och rättskrifning i allmänhet samt svensk rättstafning i synnerhet, af prof. *Adolf Noreen*. 25 öre.
18. Skolfrågor: se under 4, n:o 59, under 9, n:o 26, under 14, n:o 8 och 61.
19. Zoologi: se Biologi.
20. Praktiska hjälpredor:
5. Om öfverläggningar och beslut, en hjälpreda för deltagare i möten och sammanträden, af redaktör *Axel Svensson*. 5:e uppl. 10 öre.
23. Om förebyggande af eldfara och om eldsläckning af försäkringsdirektör *Edvard Wavrinsky*. 10 öre.
38. Om testamente enligt gällande svensk rätt af v. häradshöfding *Bernt E. Drakenberg*. 20 öre.
75. Om skidor och skidlöpning af docenten *L. A. Jägerskiöld*. Med 14 figurer i texten. 20 öre.
76. Om insjöfisket och insjöfiskaren af med. o. fil. dr *Carl Cederström*. 15 öre.
77. Skönhet för alla. Fyra uppsatser af författarinnan *Ellen Key*. 2:a uppl. 30 öre.

Utdrag ur
Sveriges Kvinnliga Fredsförenings
Stadgar.

§ 1.

Sveriges Kvinnliga Fredsförening, som ansluter sig till den internationella kvinnliga fredsrörelsen, arbetar för fredsidéernas utbredning och förverkligande.

§ 2.

Föreningen, som står öppen för hvarje oförvitlig kvinna, består af aktiva och passiva medlemmar, som alla vid sitt inträde betala 1 kr. i inskrifningsavgift. Dessutom erlägger aktiv medlem 1 kr. om året och passiv medlem antingen 25 kr. en gång för alla eller 3 kr. om året.

§ 3.

Arbetet fördelas inom olika sektioner, och bör aktiv medlem vid sitt inträde i föreningen välja sitt arbetsområde. — — —

Skriftliga förfrågningar och meddelanden torde adresseras till *Sveriges Kvinnliga Fredsförenings expedition, Stockholm.*

Anmälan.

Fredsfrågan har på de senaste årtiondena i alla civiliserade länder tillvunnit sig ett ständigt växande intresse. På samhällets höjder liksom bland dess djupare lager börjar man i våra dagar inse, att denna fråga med allt större nödvändighet kräver sin lösning. Men å andra sidan erbjuder fredsfrågan så pass många synpunkter, som äro afvikande från det häfdvunna sättet att betrakta internationella förhållanden, att den för mången helt naturligt ter sig såsom främmande och alltså kan anses tariffva en närmare utredning.

Sveriges Kvinnliga Fredsförening, som gjort till sin uppgift att i sin mån »främja en internationell folkopinion mot krig och för fredlig lösning af mellanfolkliga konflikter», har därför trott det vara af intresse för den svenska allmänheten att erhålla ökade tillfällen att ägna hithörande frågor ett studium. Den serie småskrifter, hvars första tre nummer härmed genom föreningens försorg erbjudas åt allmänheten, är alltså afsedd att — dels genom öfversättningar af goda utländska författares skrifter, dels genom svenska originalarbeten, behandlande fredsfrågan ur olika synpunkter — gifva åt denna fråga en möjligast allsidig belysning.

I förvisning att intet bättre främjar fredsfrågan än ett ingående studium af densamma, anbefalles den härmed påbörjade broschyrserien varmt åt alla vänner af fred, framåtskridande och humanitet.

Sveriges Kvinnliga Fredsförening.

De tre första häftena innehålla:

1. **Fredssaken och kvinnan** af *Emilia Broomé*. 15 öre.
2. **Fredstanken.** *Freds rörelsen och försvarsrörelsen. Fredens förverkligande.* Två uppsatser af *Ellen Key*. 30 öre.
3. **Fredsutopien.** Tal af *Frédéric Passy*, medlem af franska institutet. Öfvers. från franskan af *Louise Fraenckel*. 25 öre.

464:1